

МІСЦЕ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ ТУРИЗМУ

У статті здійснено аналіз статистичних показників міжнародного туризму в регіоні. Простежено сучасні тенденції в'їзного та виїзного туризму в межах Закарпатської області, їх динаміку в часі. Прослідковано географію туристичних потоків, їх розподіл за сезонами та сегментацію туристичних поїздок за метою подорожі.

Ключові слова: міжнародний туризм, в'їзний туризм, виїзний туризм, географія туристичних потоків, структура в'їзних туристичних потоків

Вступ та постановка завдання. На сучасному етапі розвитку міжнародних економічних відносин глобалізаційні процеси охопили усі сфери світового господарства, в тому числі й світовий ринок туристичних послуг. Сучасною тенденцією в економіці фактично усіх країн світу є зростання частки туристичних послуг, як у структурі валового внутрішнього продукту, так і в структурі споживання.

Закарпаття являється одним з пріоритетних районів з точки зору привабливості та перспективності розвитку міжнародного туризму в Україні. Він не лише повинен стати могутнім інструментом економічного зростання регіону, але й може слугувати дієвим чинником створення позитивного іміджу Закарпаття як перлини міжнародного туризму. Зважаючи на останні зміни кон'юнктури світового ринку, виникає гостра необхідність в дослідженні тенденцій розвитку міжнародного туризму в регіоні.

Питанню розвитку міжнародного туризму присвячена ціла низка наукових праць зарубіжних та вітчизняних учених. Серед останніх варто згадати напрацювання

А. Александрової, В. Безносюка, М. Долішнього, В. Євдокименка, В. Квартальнова, В. Кравціва, В. Мацоли, В. Федорченко, О. Бейдика, С. Кузика, О. Стафійчука, М. Мальської, Н. Крачила, В. Кифяка та інших. Регіональні проблеми сфери рекреації та туризму Карпатського регіону висвітлені в працях таких дослідників, як І. Антоненко, Н. Габчак, В. Кифяк, В. Гоблик тощо [2, 6, 9].

Однак, розвиток туризму, особливо в контексті міжнародного масштабу, настільки динамічний процес, що виникає необхідність прослідковувати сучасної тенденції його прояву в регіональному аспекті. Тому питання вивчення, дослідження та прогнозування розвитку міжнародного туризму в Закарпатті завжди буде на часі.

Виклад основного матеріалу. Міжнародний туризм як галузь економіки характеризується високими темпами розвитку. Особливо бурхливо він почав розвиватись після проведення у жовтні 1998 року у Ванкувері (Канада) Першої всесвітньої конференції «Туризм як впливова сила збереження миру» за участю делегацій із 65 країн світу, де вперше пролунав заклик до пропаганди і поширення мирного туризму як гаранта миру і безпеки, що впливає на різні сфери життя суспільства. Відтоді міжнародний туризм сприймається як чинник економічного, культурного розвитку держав, захисту навколишнього середовища та історико-культурної спадщини, міжнародного взаєморозуміння, миру [6].

Вітчизняний ринок міжнародного туризму є досить динамічними, як для України в цілому, так і для Закарпаття зокрема. Вигідне економіко-географічне і транзитне положення області у центрі Європи, у поєднанні з унікальними запасами бальнеологічних, кліматичних, ландшафтних та історико-культурних рекреаційних ресурсів, робить наш край найбільш привабливим регіоном для розвитку міжнародного туризму. Про це свідчить й аналіз виконання Програми розвитку туризму та рекреації в Закарпатській області на 2002-2010 рр. [1].

Загалом прослідкувати кількість міжнародних туристів, які відвідують той чи інший конкретний регіон дуже важко. Адже лише близько 30% іноземних туристів користуються послугами українських туроператорів, решта – представники неорганізованого туризму.

Аналіз туристичних потоків у межах Закарпатської області показує динамічний розвиток в'їзного туризму. За період 2005-2010 рр. кількість туристів, які відвідали нашу область, збільшилася на 57%. Відповідно, обсяг наданих туристичних послуг збільшився майже у три рази. У 2011 р. кількість туристів, що надали перевагу відпочинку в Закарпатті становила 390 тис. осіб, у 2012 р. цей показник зріс до 450 тис. осіб, проте у 2013 р. знову знизився до відмітки 420 тис. осіб (рис. 1). Основними причинами зниження кількості туристів ми вбачаємо у зростанні цін на турпродукт, нестабільній політичній ситуації в Україні, які поєднуються на тлі світової економічної кризи. За різними прогнозами до 2015 р. об'єм туристичного потоку зросте на 50 тис. осіб і сягне показника у 470 тис. осіб [8].

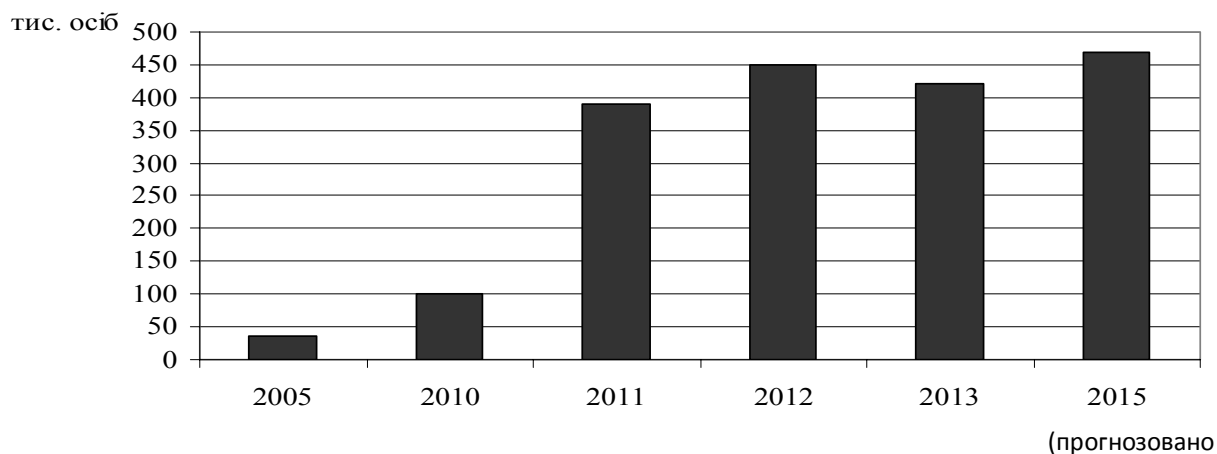

Рис. 1. Динаміка в'їзного туризму на території Закарпатської області

Згідно даних Державної служби статистики протягом останніх 10 років середньорічний приріст в'їзного туризму в області становив 12,6%, разом з тим фіксується відносно стабільний розвиток виїзного туризму – середньорічний приріст 3,8% [8], що може свідчити про підвищення рівня конкурентноздатності регіону на міжнародній арені.

Закарпатська область – досить своєрідний туристично-рекреаційний регіон України. Якщо за останні чотири роки по території України відмічається значний ріст продаж турпродукту в період червень-серпень і їх скорочення в період міжсезоння та зимовий період, то Закарпаття характеризується однаковою популярністю, як у літній, так і в зимовий періоди. Піковий сезон відвідування області припадає на період святкування новорічно-різдвяних свят та цвітіння сакур навесні. Високий сезон – це січень для гірськолижних курортів та липень для кліматичних та бальнеологічних курортів. Сезон зниження туристичної активності припадає на квітень та жовтень. Так званий «мертвий» сезон на території нашого краю відсутній.

Географія в'їзного туризму сьогодні налічує понад 40 країн світу. Проте, якщо у 2009-2010 рр. серед іноземних туристів найбільш популярними були недовготривалі поїздки громадян Польщі (більше 30% від усіх громадян інших країн, які приїжджали на Закарпаття), то з 2011 р. спостерігалось значне зростання кількості туристів із Російської Федерації, Білорусі, Словаччини, Угорщини. Також регіон із туристичною метою відвідують громадяни Латвії, ФРН, Австрії, Великої Британії, США, Італії, Румунії.

Сьогодні за показником країни походження туристів прослідковується орієнтація на прийом відвідувачів із двох сусідніх держав (Угорщина, Словаччина), які забезпечили 37,5% усіх іноземних туристів, Росії – 11,5%, Білорусі – 8,9%, Польщі – 5,9% [4]. З точки зору диверсифікації потоків, формування близько двох третин усіх іноземних туристів за рахунок п'яти країн є негативним явищем і підвищує чутливість туристично-рекреаційного комплексу до впливу політичних, економічних або екологічних чинників.

Потенційно достатніми є можливості активізації в'їзних туристичних потоків з Румунії, Чехії, інших країн СНД, що мають спільні або близькі до закарпатських історичні, культурні, мовні традиції. Перспективним напрямом є розвиток діаспорного туризму з Канади, США, Португалії, Італії, інших країн, де представлені українські емігранти різних хвиль.

Порівняльна характеристика структури в'їзних туристичних потоків, на основі якої чітко простежується їх зміна у часі представлена на рис. 2-3 [4]. Проведений аналіз свідчить, що у в'їзних туристичних потоках переважає приватна мета відвідування. Натомість частка лікувального туризму протягом останніх років мала тенденцію до скорочення. Ситуація свідчить про відсутність достатньої інформації та просування вітчизняних туристичних продуктів на світовому ринку [4].

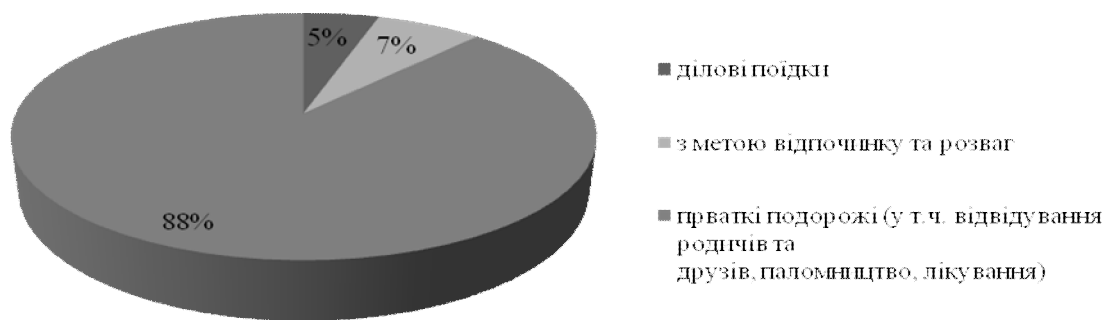

Рис. 2. Структура в'їзних туристичних потоків за метою подорожі (станом на 2009 р.)

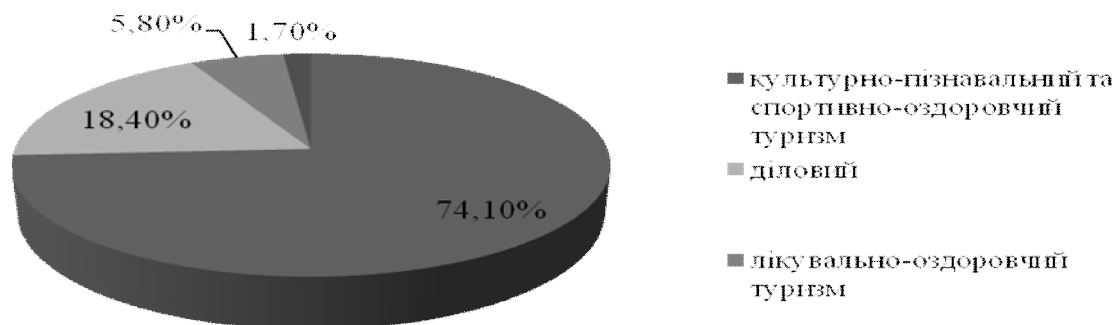

Рис. 3. Структура в'їзних туристичних потоків за метою подорожі (станом на 2013 р.)

Для Закарпаття особливо характерний прикордонний туристичний обмін, але, як правило, він не завжди відбиває реальну кількість туристів. Це пояснюється, як мінімум двома основними аспектами:

1. Велика частка туристів із сусідніх країн відвідує Закарпаття з короткотривалими подорожами (менше, ніж на добу), часто з метою отримання прибутку, що суперечить визначенню поняття «турист».

2. Значна кількість туристів із сусідніх держав, відвідуючи регіон з метою відпочинку, користуються послугами приватних засобів розміщення, які, у свою чергу, не відображають справжні доходи від здійснення своєї діяльності.

Позитивним імпульсом для розвитку міжнародного туризму у Закарпатській області стало успішне проведення «Євро-2012» улітку 2012 року.

Передумовою для розвитку в'їзного етнічного туризму на територію краю є наявність значної української діаспори в ряді країн: Росії – 4,4 млн. осіб, США – 1,2 млн. осіб, Канаді – 1,0 млн. осіб, Казахстані – 900 тис. осіб, Молдові – 600 тис. осіб, Білорусі – 237 тис. осіб, Аргентині – 220 тис. осіб, Бразилії – 155 тис. осіб [2].

У свою чергу, культура регіону збагачується присутністю угорської (151,5 тис. осіб), румунської (32 тис. осіб), російської (31 тис. осіб), словацької (5,7 тис. осіб), німецької (3,6 тис. осіб), ромської (14 тис. осіб), польської, єврейської національних меншин. Дуже колоритними є й етнічні групи власне українців на території області – лемки, бойки та гуцули. Знайомство з їх культурою, звичаями, дегустація страв національної кухні, знайомством з традиційним побутом, обрядами, стає все більш популярним напрямком екскурсійної тематики регіону.

Обсяги виїзного міжнародного туризму із Закарпаття стрімко зростають. Основна причина – підвищення рівня доходів місцевого населення, враховуючи іноземний капітал, що надходить до регіону завдяки заробітчанами, крім того, варто врахувати і підвищення культурного рівня наших співвітчизників. Збільшення потоків виїзного туризму можна також пов'язувати із спрощенням туристичних формальностей рядом держав. Найбільш лояльними у відкритті віз являються країни Центрально-Східної Європи та країни Балтії, найменш лояльними з об'єктивних причин, відповідно – країни Західної Європи [7].

Динаміка виїзного туризму на Закарпатті представлена на рисунку 4. Як бачимо, у 2013 р. його обсяг збільшився на 57% від показника 2011 р.

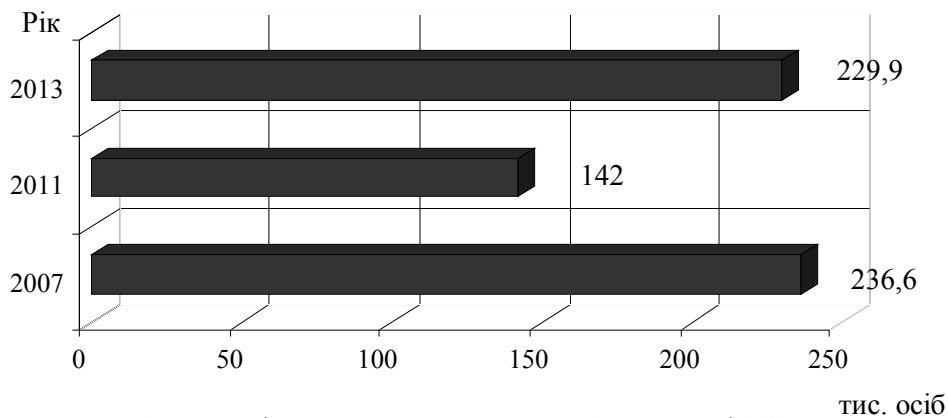

Рис. 4. Динаміка виїзного туризму на Закарпатті [4]

В останні роки спостерігаємо зміну географії виїзного туризму. Ще у 2005 р. 41,7% міжнародних поїздок жителів Закарпаття припадало на сусідні Угорщину та Словаччину, 17% – країни Балканського півострова, 13,9% – Туреччину та 11,2% – Хорватію. У 2009-2013 рр. жителі Закарпаття відвідували із туристичною метою 52 країни світу [7]. Найбільша кількість жителів області відпочивала за турпутівками на курортах Угорщини, Болгарії, Туреччини, Чорногорії, Єгипту, Польщі. За останні два роки істотно зріс попит на Іспанію, Грецію, Ізраїль, ОАЕ, Таїланд, Австрія. Натомість, до прикордонних Росії, Молдови, Білорусі, Румунії з туристичною метою закарпатці подорожують рідше. Таку ситуацію можна пояснити певним перенасиченням туристичним ринком вищевказаних держав.

За мотивацією переважає відпочинковий туризм. Безумовно пік його активності припадає на літній період. Хоча у період різдвяних свят мешканці області все частіше стали виїжджати на короткотерміновий відпочинок у сусідні країни з метою активного зимового туризму, шопінг-туризму та пізнавального туризму.

Туристичний потенціал Закарпаття на сьогодні розкрито не повною мірою, область використовує лише одну третину потенціалу, яким володіє. Основними перепонами, що перешкоджають розвитку туристичного сектору в регіоні, сьогодні виступають переважно чинники управлінського, економічного, екологічного, соціального та культурного характеру.

Відповідно до пункту 16 частини першої статті 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Указу Президента України «Про заходи щодо розвитку туризму і курортів в Україні», Стратегії розвитку туризму і курортів в Україні, обласною радою була затверджена Програма розвитку туризму і курортів у Закарпатській області на 2011-2015 рр. Виконання завдань і досягнення основної мети програми може бути забезпечено за рахунок впровадження європейської моделі державно-приватного партнерства.

Висновки. Отже, шляхи вирішення проблем туризму на регіональному та місцевому рівнях, оптимізацію зовнішніх та внутрішніх туристичних потоків, ми вбачаємо в удосконаленні механізмів державного регулювання галузі з урахуванням зарубіжного досвіду. Забезпечення сталого розвитку туристичної галузі регіону значною мірою має базуватися на модернізації туристичної та курортно-рекреаційної інфраструктури. З цією метою видається необхідним запровадити спеціальний інвестиційний режим для сприяння будівництву і реконструкції об'єктів туристичної інфраструктури. Водночас необхідне запровадження практики прямого фінансування з державного та місцевих бюджетів заходів щодо популяризації місцевого турпродукту, розвитку туристичної інфраструктури, зокрема облаштування маршрутів, місць для відпочинку в лісах та гірських районах, оглядових майданчиків, центрів туристичної інформації, інформаційних стендів на дорогах тощо.

З огляду на географічне положення області, перспективним є реалізація спільних міжнародних транскордонних проектів з країнами-сусідами з метою розвитку рекреації і туризму, вдосконалення туристичної інфраструктури, збереження довкілля, поглиблення співробітництва, покращення економіко-соціального розвитку прикордонних територій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про затвердження Державної програми розвитку туризму на 2002-2010 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квіт. 2002 р. №583 // Офіційний вісник України. – 2002. – №18. – 935 с.
2. Антоненко І.Я. Ефективність туристично-рекреаційного потенціалу Закарпаття // Туристський феномен: економічні, соціальні, екологічні та культурно-історичні передумови та наслідки : матер. міжн. науч.-практ. конф., – Святогорск, 2002. – 245 с.
3. Безнесюк В. Туризм і його місце в соціально-економічному розвитку України // Регіональна економіка. – 2010. – № 1. – С.232-336.
4. Інформаційно-аналітичний бюлетень Асоціації Лідерів Турбізнесу України. – 2013. – №1 (1). – 12 с.
5. Прейгер Д.К., Малярчук І.А. Міжнародний туризм в Україні як форма розвитку інтеграційних комунікацій // Стратегічна панорама. – 2005. – №3. – С. 17-20.
6. Мальська М.П. Міжнародний туризм і сфера послуг / Мальська М.П., Антонюк Н.В., Ганич Н.М. : підруч. – К. : Знання, 2008. – 661 с.
7. Міжнародний туризм [Електронний ресурс] : [Міжнародний туризм]. – Режим доступу: <http://www.worldtourism.org>. <<http://u.to/rdPu>>.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
9. Сушко Н.В. Тенденції розвитку міжнародного туризму в Україні : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/History/2006_49/49-13.pdf.

Рецензент: к.геогр.н, доц. Мельничук М.М., декан географічного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

к.геогр.н Чир Н.В., к.геогр.н, доц. Габчак Н.Ф., к.геогр.н., с.н.с. Мельник А.В.
МЕСТО ЗАКАРПАТСКОЙ ОБЛАСТИ НА МЕЖДУНАРОДНОМ РЫНКЕ ТУРИЗМА

В статье осуществлен анализ статистических показателей международного туризма в регионе. Рассмотрены современные тенденции въездного и выездного туризма в пределах Закарпатской области, их динамику во времени. Изучено географию туристических потоков, их распределение по сезонам и сегментацию туристических поездок по цели путешествия.

Ключевые слова: международный туризм, въездной туризм, выездной туризм, география туристических потоков, структура въездных туристических потоков.

Ph.D. Chyr N.V., Ph.D. Gabchak N.F., Ph.D. Melnyk A.V.
**PLACE THE TRANSCARPATHIAN REGION IN THE INTERNATIONAL
TOURISM MARKET**

The paper is an attempt to analyze the statistical indicators of international tourism in the region. The modern tendencies of inbound and outbound tourism within the Transcarpathian region, their dynamics over time is examined. The geography of tourist flows and their distribution by season and segmentation of trips by purpose of trip are traced.

Keywords: international tourism, inbound tourism, outbound tourism, geography of tourism flows, structure entry tourist flows.